شناسنامه ماده:

	دوره	کد ماده	عنوان ماده	نوع ماده	واحد	نوع واحد	ساعات هفتگی
	کارشناسی ارشد پیوسته		نحو و صرف ۱	پایه	۱	نظری	۱
رشته	قرآت						
روش تدریس	القایی-خودخوان-کتابخانه ای- کار در کلاس						
تعریف ماده	این ماده به بررسی قواعد نحوی و صرفی بر اساس کتاب الفیه ابن مالک (از ابتدای کتاب تا اول باب معرفه و نکره و از اول باب التأنیث تا انواع همزه ممدود می پردازد و به منظور تسلط طلاب بر قواعد نحوی وصرفی است تا طلاب بتوانند نصوص شرعی را دقیق تر فهم نمایند. لذا می بایست طلاب ابیات الفیه را حفظ نموده وبتوانند آن را شرح دهند.						
اهداف ماده	۱. طلاب بتوانند قواعد نحوی و صرفی خوانده شده در الفیه را شرح داده، آن را بر نصوص تطبیق دهند و معانی درست نص را فهم نمایند. ۲. آشنایی با اختلافات مشهور در ابواب نحوی و صرفی و اثر اختلافات بر تغییر معانی.						
دستاورد آموزشی	پس از تدریس این توانایی در طلاب ایجاد می شود: ۱. استفاده از قواعد عربی در درک صحیح از نصوص. ۲. حفظ ابیات الفیه و شرح آنها. ۳. فهم اختلافات مشهور در ابواب نحوی و صرفی و اثر آنها در تغییر معانی.						

جدول ارزیابی و امتحانات:

ردیف	مورد	حداقل	حداکثر	توضیحات
۱	حفظ نحو	%۱۸	%۱۸	
۲	حفظ صرف	%۷	%۷	
۳	اعراب	%۸	%۱۵	
۴	شرح متن نحو	%۱۰	%۳۰	
۵	شرح متن صرف	%۴	%۱۵	
۶	نحو: تعریفات، تقسیمات، شروط	%۹	%۲۵	
۷	صرف: تعریفات، تقسیمات، شروط	%۴	%۱۵	

مراجع و مصادر:

۱- شرح ابن عقیل: المؤلف: ابن عقیل، عبد الله بن عبد الرحمن العقیلي الهمدانی المصری (المتوفی: ۷۶۹هـ)، محقق: محمد محیی الدین عبد الحمید
ناشر: انتشارات ناصرخسرو، تهران، چاپ نهم ۱۳۸۴هـ.ش- ۱۴۲۶هـ.ق.
۲- أوضح المسالك إلى ألفية ابن مالك: المؤلف: عبد الله بن يوسف بن أحمد بن عبد الله ابن يوسف، أبو محمد، جمال الدين، ابن هشام (المتوفى: ۷۶۱هـ)، المحقق: يوسف الشيخ محمد البقاعی، الناشر: دار الفكر للطباعة والنشر والتوزيع
۳- شرح الأشمونی على ألفية ابن مالك: المؤلف: علي بن محمد بن عيسى، أبو الحسن، نور الدين الأُشْمُونی الشافعی (المتوفى: ۹۰۰هـ)، الناشر: دار الكتب العلمية بيروت- لبنان، الطبعة: الأولى ۱۴۱۹هـ- ۱۹۹۸مـ
۴- حاشية الصبان على شرح الأشمونی لألفية ابن مالك: المؤلف: أبو العرفان محمد بن علي الصبان الشافعی (المتوفى: ۱۲۰۶هـ)، الناشر: دار الكتب العلمية بيروت-لبنان، الطبعة: الأولى ۱۴۱۷ هـ -۱۹۹۷م
۵- شرح الكافية الشافية: المؤلف: محمد بن عبد الله، ابن مالك الطائی الجيانی، أبو عبد الله، جمال الدين (المتوفى: ۶۷۲هـ)، المحقق: عبد المنعم أحمد هريدی، الناشر: جامعة أم القرى مركز البحث العلمی وإحياء التراث الإسلامی كلية الشريعة والدراسات الإسلامية مكة المكرمة
۶- البهجة المرضية: المؤلف: عبد الرحمن بن أبي بكر، جلال الدين السيوطی (المتوفى: ۹۱۱هـ).

۷- النحو الوافی: المؤلف: عباس حسن (المتوفى: ۱۳۹۸هـ)، الناشر: دار المعارف
۸- القواعد الاساسية للغة العربية (حسب منهج الألفية لابن مالک و خلاصة الشراح لابن هشام وابن عقيل والأشمونى)، المؤلف: السيد أحمد الهاشمى، الناشر: دار الكتب العلمية بيروت – لبنان
۹- توضيح النحو: المؤلف: عبدالعزيز محمد فاخر، الناشر: المكتبة الأزهرية للتراث
۱۰- معانى النحو: المؤلف: فاضل صالح السامرائى، الناشر: دار الفكر للطباعة والنشر والتوزيع - الأردن
۱۱- نشأة النحو وتاريخ أشهر النحاة: المؤلف: الشيخ محمد الطنطاوى رحمه الله، المحقق: أبى محمد عبد الرحمن بن محمد بن إسماعيل، الناشر: مكتبة إحياء التراث الإسلامى، الطبعة: الأولى ۲۰۰۵م-۱۴۲۶هـ
۱۲- الحدود فى علم النحو: المؤلف: أحمد بن محمد بن محمد البجائى الأُبَّذىّ، شهاب الدين الأندلسى (المتوفى: ۸۶۰هـ)، المحقق: نجاة حسن عبد الله نولي، الناشر: الجامعة الإسلامية بالمدينة المنورة
۱۳- قواعد إعراب الضمير فى القرآن الكريم: أبو أنس أشرف بن يوسف بن حسن، دار السلف الصالح، قاهره چاپ اول، ۲۰۱۲-۱۴۳۴.
۱۴- شرح الأزهرية: المؤلف: خالد بن عبد الله بن أبي بكر بن محمد الجرجاوىّ الأزهرى، زين الدين المصرى، وكان يعرف بالوقاد (المتوفى: ۹۰۵هـ)، الناشر: المطبعة الكبرى ببولاق، القاهرة
۱۵- المنصف لابن جنى، شرح كتاب التصريف لأبي عثمان المازنى: المؤلف: أبو الفتح عثمان بن جنى الموصلي (المتوفى: ۳۹۲هـ) الناشر: دار إحياء التراث القديم، الطبعة: الأولى فى ذى الحجة سنة ۱۳۷۳هـ - أغسطس سنة ۱۹۵۴م
۱۶- نحو غائب: دکتر عمر یوسف عکاشه، ترجمه دکتر عدنان طهماسبی و دکتر جواد اصغری، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ اول۱۳۹۰
۱۷- الممتع الكبير فى التصريف: المؤلف: علي بن مؤمن بن محمد، الحَضْرَمى الإشبيلي، أبو الحسن المعروف بابن عصفور (المتوفى: ۶۶۹هـ)، الناشر: مكتبة لبنان، الطبعة: الأولى ۱۹۹۶
۱۸- شرح الألفية لابن مالک: المؤلف: الحسن بن قاسم المرادى، التحقيق: الدكتور فخرالدين قباوة، دار مكتبة المعارف للطباعة والنشر بيروت-لبنان، الطبعة الأولى: ۱۴۲۸هـ-۲۰۰۷م.
۱۹- توضيح الصرف، المؤلف: عبدالعزيز محمد فاخر، مطبعة السعادة، ۱۴۰۸هـ ۱۹۸۸م.

سرفصل های ماده:

جلسات هفتگی	موضوعات	مقرر تدریس
۱	نحو: تعریف علم نحو، جایگاه و تاریخچه علم نحو، معرفی ابن مالک و شروح الفیه، اعراب «بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ»	۷ بیت (مقدمة المؤلف) بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ **۱- قال محمد هو ابن مالك أحمد ربي الله خير مالك** **۲- مصلّيا على النبي المصطفى وآله المستكملين الشّرفا** **۳- وأستعين لله في ألفيّه مقاصد النّحو بها محويّه** **۴- تقرّب الأقصى بلفظ موجز وتبسط البذل بوعد منجز** **۵- وتقتضى رضا بغير سخط فائقة ألفيّة ابن معطى** **۶- وهو بسبق حائز تفضيلا مستوجب ثنائ الجميلا** **۷- والله يقضى بهبات وافرة لي وله في درجات الآخرة** الحدود فی علم النحو، الأُبَّذیّ، ص۴۳۴؛ / حاشية الصبان على شرح الأشمونى لألفية ابن مالك، صص۲۵-۲۴؛ / نشأة النحو وتاريخ أشهر النحاة، الطنطاوى، صص۴۱-۱۶؛ / معرفی ابن مالک و شروح الفیه در کتاب: الکافیة الشافیة لابن مالک ج۱ صص۳۲-۷؛ /مقاله/یادداشت: دور النحو فی فهم وتحلیل النص الأدبی از السید أحمد محمد عبدالراضی؛ / شرح الأشمونی علی ألفیة ابن مالك،صص۸-۵؛
۲	نحو: تعریف الکلام، ترکیبات کلام، انواع کلام، علامات اسم و فعل وحرف	۷بیت (الکلام وما یتألف منه) **۸- كلامنا لفظ مفيد كاستقم واسم وفعل ثمّ حرف الكلم** **۹- واحده كلمة والقول عم وكلمة بها كلام قد يؤم** **۱۰- بالجرّ والتنوين والنّدا وآل ومسند للاسم تمييز حصل** **۱۱- بتا فعلت وأتت ويا افعلي ونون أقبلنّ فعل ينجلي** **۱۲- سواهما الحرف كهل وفي ولم فعل مضارع يلي لم كيشم** **۱۳- وماضى الأفعال بالتامز وسم بالنون فعل الأمر إن أمر فهم** **۱۴- والأمر إن لم يك للنون محل فيه فهو اسم نحوصه وحيّهل** تعریف کلام: النحو الوافی ج۱ صص۱۷-۱۳؛ /انواع کلام: توضیح النحو ج۱ صص۲۳-۴؛ / انواع فعل و علامات هر یک: أوضح المسالک ج۱ صص۴۱-۳۳؛ / شرح بن عقیل ج۱ صص۲۶-۱۳
۳	صرف: علائم تأنیث، استدلال بر تأنیث اسمهای فاقد علامت، صیغه‌هایی که مذکر و مونث در آن یکسانند، اگر ماهیت مطالعات نحوی جلوگیری از خطاهای زبانی (غالبا علائم اعرابی) باشد، پس چرا در مطالعاتِ نحویِ برخی از پیشینیان، شاهد مباحث صرفی و صوتی و آوایی هستیم؟ برای پاسخ به کتاب المنصف ابن جنی و الممتع الکبیر فی التصریف ابن عصفور رجوع شود،	۵ بیت، از بیت ۷۵۸ تا ۷۶۲ (التأنیث) **۷۵۸- علامة التأنيث تاء أو ألف وفي أسام قدّروا التاء كالكتف** **۷۵۹- ويُعرف التقدير بالضمير ونحوه كالرّدّ في الصغير** **۷۶۰- ولا تلي فارقةً فعولا أصلاً ولا المفعال والمفعيلا** **۷۶۱- كذاك مِفعَلّ وما تليه تا الفرق من ذى فشذوذٌ فيه** **۷۶۲- ومن فعيلٍ كقتيلٍ إن تبع موصوفه غالباً التا تمتنع** المنصف لابن جنی شرح کتاب التصریف لأبی عثمان المازنی، صص۵-۴، / نحو غائب، دکتر عمر یوسف عکاشه، صص۳۵-۳۴، / الممتع الکبیر فی التصریف، ابن عصفور، ص۱۳، / شرح ابن عقیل: ۴۳۲-۴۲۹؛ / النحو الوافی: ۵۵۰-۵۴۲؛
٤	نحو: تعریف معرب و مبنی، انواع تشابه حرفی، انواع معرب، فعل‌های معرب و مبنی، چرا حروف مبنی هستند؟، علائم بناء، تمرینِ اعراب	۸ بیت (المعرب والمبنی) **۱۵- والاسم منه معرب ومبنى لشبه من الحروف مدنى** **۱۶- كالشبه الوضعىّ فى اسمى جئتنا والمعنوىّ فى متى وفى هنا** **۱۷- وكنيابة عن الفعل بلا تأثر وكافتقار أصّلا** **۱۸- ومعرب الأسماء ما قد سلما من شبه الحرف كأرض وسما** **۱۹- وفعل أمر ومضى بنيا وأعربوا مضارعا إن عريا** **۲۰- من نون توكيد مباشر ومن نون إناث كيرعن من فتن** **۲۱- وكلّ حرف مستحق للبنا والأصل فى المبنىّ أن يسكّنا** **۲۲- ومنه ذو فتح وذو كسر وضم كأين أمس حيث والسّاكن كم**

		أوضح المسالک ج۱ ص۴۶-۴۲؛ معرب و مبنی: النحو الوافی ج۱ ص۷۹-۶۷؛ معرب و مبنی و انواع معربات: شرح بن عقیل ج۱ ص۴۱-۲۸
۵	نحو: انواع اعراب، اعراب اسماء سته، علامت‌های نیابی کدامند؟، اختلاف لهجات در اسماء سته تمرینِ اعراب	۶ بیت **۲۳- والرّفع والنّصب اجعلن اعرابا لاسم وفعل نحو لن أهابا** **۲۴- والاسم قد خصّص بالجرّ کما قد خصّص الفعل بأن ینجزما** **۲۵- فارفع بضمّ وانصبن فتحا وجرّ کسرا کذکر الله عبده یسر** **۲۶- واجزم بتسکین وغیر ما ذکر ینوب نحو جاأخو بنی** **۲۷- نمروارفع بواو وانصبنّ بالألف واجرر بیاء ما من الأسماء أصف** **۲۸- من ذاك ذو إن صحبة أبانا والفم حیث المیم منه بانا** اسماء ستة: النحو الوافی صص۱۰۴-۹۹؛ شرح بن عقیل ج۱ ص۴۸-۴۱
٦	صرف: معرفی الف تأنیث، اوزان مؤنث مقصوره و ممدوده، ضابطه مقصور و ممدود	۸ بیت، از بیت ۷۶۳ تا ۷۷۰ **۷۶۳- وألف التأنیث ذات قصر وذات مدٍّ نحو أنثی الغرِّ** **۷۶۴- والإشتهار فی مبانی الأولی یبدیه وزن أربی والطولی** **۷۶۵- ومرطی ووزن فعْلی جمْعا أو مصدراً أو صفةً کشبعی** **۷۶۶- وکحُبَاری سمّهی سبطری ذکری وحثیثی مع الکفرّی** **۷۶۷- کذاك خلیطی مع الشُّقَّاری واعزُ لغیر هذه استندارا** **۷۶۸- لمدّها فعلاء أفعلاء مثلث العین وفعللاء** **۷۶۹- ثمّ فعلا فعللا فاعولا وفاعلاء فعلیا مفعولا** **۷۷۰- ومطلق العین فعالا وکذا مطلق فاء فعلاء أخذا** النحو الوافی: ۵۵۷-۵۵۱؛ شرح ابن عقیل: ۴۳۶-۴۳۲؛
۷	نحو: شروط اعراب أسماء سته، اعراب مثنی و ملحقات آن، تعریف مثنی تمرینِ اعراب	۶ بیت **۲۹- أبٌ أخٌ حمٌ کذاك وهنٌ والنّقص فی هذا الأخیر أحسن** **۳۰- وفی أبٍ وتالییه یندر وقصرها من نقصهنّ أشهر** **۳۱- وشرطُ ذا الاعراب إن یضفن لا للیاکجا أخو أبیك ذا اعتلا** **۳۲- بالألف ارفع المثنّی وکلا إذا بمضمرٍ مضافا وصلا** **۳۳- کلتا کذاك اثنان واثنتان کابنین وابنتین یجریان** **۳۴- وتخلف الیا فی جمیعها الألف جرّا ونصباً بعد فتحٍ قد ألف** توضیح النحو ج۱ ص۵۵-۵۱؛ النحو الوافی ج۱ ص۱۱۳-۱۰۸؛ مثنی: القواعد الاساسیة صص۶۰-۵۵؛ اسماء ستة: القواعد الاساسیة صص۶۶-۶۳؛ تمرین توضیح النحو صص۸۲-۸۰؛ شرح بن عقیل ج۱ ص۵۹-۴۸
۸	نحو: اعراب جمع مذکر سالم و ملحقات آن، اختلاف لهجات در حرکت نون مثنی و جمع مذکر سالم تمرینِ اعراب	۶بیت **۳۵- وارفع بواوٍ وبیا واجرر وانصب سالم جمع عامرٍ ومذنب** **۳۶- وشبه ذین وبه عشرونا وبابه ألحق والأهلونا** **۳۷- أولو وعالمون علّیّونا وأرضون شذّ والسّنونا** **۳۸- وبابه ومثل حینٍ قد یرد ذا الباب وهو عند قوم یطرّد** **۳۹- ونون مجموعٍ وما به ألتحق فافتح وقلّ من بکسره نطق** **۴۰- ونون ما ثنّی والملحق به بعکس ذاك استعملوه فانتبه** توضیح النحو ج۱ ص۶۸-۵۶؛ أوضح المسالک ص۵۷-۵۱؛ النحو الوافی ص۱۳۱-۱۲۵ و ملحقات جمع مذکر در ص۱۳۸-۱۳۴؛ القواعد الاساسیة صص۶۲-۶۰؛ تمرین از توضیح النحو صص۸۲-۸۰؛ شرح بن عقیل ج۱ ص۷۲-۶۰
۹	صرف: تعریف ممدود و مقصور، ضابطه تشخیص ممدود و مقصور قیاسی از سماعی	۷ بیت (المقصور والممدود) **۷۷۱- إذا اسمّ استوجب من قبل الطرف فتحاً وکان ذا نظیرٍ کالأسف** **۷۷۲- فلنظیره المُعَلِّ الآخر ثبوت قصرٍ بقیاسٍ ظاهر** **۷۷۳- کفعلٍ وفُعلٍ فی جمع ما کفعلةٍ وفُعلةٍ نحو الدّمی** **۷۷۴- وما استحق قبل آخرٍ ألف فالمدّ فی نظیره حتماً عُرف** **۷۷۵- کمصدرِ الفعل الذی قد بُدِئا بهمزٍ وصلٍ کارعوی وکارتأی** **۷۷۶- والعادم النظیر ذا قصرٍ وذا مدٍّ بنقلٍ کالحجا وکالحذا** **۷۷۷- وقصر ذی المدِّ اضطراراً مُجمَع علیه والعکس بحلفٍ یقع** النحو الوافی: ۵۶۵-۵۵۸؛ شرح ابن عقیل: ۴۴۱-۴۳۷؛

۱۰	نحو: اعراب جمع مؤنث سالم و ملحقات آن، اسم غیر منصرف، افعال خمسه تمرینِ اعراب	۵ بیت **۴۱- ومابتا وألف قد جمعا یکسر فی الجرّ وفی النّصب معا** **۴۲- کذا أولات والذی اسماً قد جعل کأذرعات فیه ذا أیضاً قبل** **۴۳- وجرّ بالفتحة ما لا ینصرف ما لم یضف أو یك بعد أل ردف** **۴۴- واجعل لنحو یفعلان النّونا رفعا وتدعین وتسألونا** **۴۵- وحذفها للجزم والنّصب سمه کلم تکونی لترومی مظلمه** القواعد الاساسیة صص۵۳-۵۵؛/ النحو الوافی صص۱۵۱-۱۴۷؛ /توضیح النحو صص۷۳-۶۸؛/ أوضح المسالک ص۵۸؛/ افعال خمسه: توضیح النحو صص۷۵-۷۴؛/ افعال خمسه: القواعد الاساسیة ص۶۶؛۸۰-۷۳
۱۱	نحو: اعراب اسم‌های معتل، بیان فعل‌های معتل، اعراب فعل‌های معتل تمرینِ اعراب	۶بیت **۴۶- وسمّ معتلاً من الأسماء ما کالمصطفی والمرتقی مکارما** **۴۷- فالأوّل الإعراب فیه قدّرا جمیعه وهو الذی قد قصرا** **۴۸- والثانی منقوصّ ونصبه ظهر ورفعه ینوی کذا أیضا یجر** **۴۹- وأیّ فعلٍ آخرّ منه ألف أو واو او یاءّ فمعتلاً عرف** **۵۰- فالألف انوفیه غیر الجزم وأبد نصب ما کیدعو یرمی** **۵۱- والرفع فیهما انوواحذف جازما ثلاثهنّ تقض حکما لازما** اسم و فعل معتل: توضیح النحو صص۷۹-۷۵؛ /النحو الوافی صص۱۷۹-۱۷۶؛ /تمرین جمع مونث سالم از القواعد الاساسیة ص۵۵/ و از توضیح النحو صص۸۲-۸۰؛/ شرح بن عقیل ج۱ ص۸۵-۸۱
۱۲	صرف: روش تثنیه اسم مقصور، چه موقع الف مقصوره به واو یا یاء تبدیل می شود، انواع همزه ممدوده و حکم هریک در تثنیه.	۵ بیت، از بیت ۷۷۹ تا ۷۸۳ (کیفیّة تثنیة المقصور والممدود وجمعهما تصحیحاً) **۷۷۹- آخرَ مقصورٍ تثنّی اجعله یا إن کان عن ثلاثةٍ مرتقیا** **۷۸۰- کذا الذی الیاً أصله نحو الفتی والجامدُ الذی أمیل کمتی** **۷۸۱- فی غیر ذا تقلب واواً الألف وأولها ما کان قبل قد ألِف** **۷۸۲- وما کصحراء بواوٍ ثنّیا ونحو علباءٍ کساءٍ وحیا** **۷۸۳- بواوٍ او همزٍ وغیرٍ ما ذکر صحّح وما شذّ علی نقلٍ قُصِر** النحو الوافی: ۵۷۵-۵۶۶؛ / شرح ابن عقیل: ۴۴۶-۴۴۲